

MOEDER TERESA

*Een hart om
lief te hebben*

Moeder Teresa

Een hart om lief te hebben

*Tekstredactie en voorwoord door
Brian Kolodiejchuk, MC*

© 2016 – Uitgeverij Kok
Postbus 13288, 3507LG Utrecht
www.kok.nl

© 2016, The Mother Teresa Center, enige vergunninghouder wereldwijd van de Missionarissen van Naastenliefde voor de werken van Moeder Teresa. Uitgegeven in samenwerking met Folio Literary Management, LLC, en Marianne Schönbach Literary Agency.

Oorspronkelijk uitgegeven onder de titel *A Call to Mercy: Hearts to Love, Hands to Serve* door Image, een imprint van Crown Publishing Group, onderdeel van Penguin Random House LLC, New York.

Omslagontwerp Patrick Staal
Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best
ISBN 978 90 435 2762 0
ISBN e-book 978 90 435 2763 7
NUR 712

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*Aan de allerarmsten,
allen die ongewenst, ongeliefd,
afgewezen en vergeten zijn,
opdat zij, door de tedere en barmhartige liefde
die aan hen is gegeven door
Moeder Teresa en allen die door haar werden geïnspireerd,
weten hoe dierbaar zij zijn in Gods ogen.*

Inhoud

Woord vooraf	9
Inleiding	13
Hoofdstuk 1: GEEF DE HONGERIGEN TE ETEN	21
Hoofdstuk 2: GEEF DE DORSTIGEN TE DRINKEN	40
Hoofdstuk 3: KLEED DE NAAKTEN	48
Hoofdstuk 4: BIED ONDERDAK AAN DE DAKLOZEN	59
Hoofdstuk 5: BEZOEK DE ZIEKEN	83
Hoofdstuk 6: BEZOEK DE GEVANGENEN	111
Hoofdstuk 7: BEGRAAF DE DODEN	124
Hoofdstuk 8: ONDERWIJS DE ONWETENDEN	138
Hoofdstuk 9: GEEF RAAD AAN DE TWIJFELAARS	157
Hoofdstuk 10: VERMAAN DE ZONDAARS	175
Hoofdstuk 11: VERDRAAG ONRECHT MET GEDULD	198
Hoofdstuk 12: VERGEEF BELEDIGINGEN GEWILLIG	224
Hoofdstuk 13: TROOST DE BEDROEFDEN	245
Hoofdstuk 14: BID VOOR DE LEVENDEN EN DE DODEN	271
Slotwoord	293
Noten	295

Woord vooraf

De inspiratie van paus Franciscus om het Buitengewoon Jubeljaar van Barmhartigheid uit te roepen, kwam als een geheel onverwachte, maar zeer welkome verrassing. In *Misericordiae Vultus* (MV), het document waarmee het Buitengewoon Jubeljaar van Barmhartigheid is ingesteld, en tijdens de vele gelegenheden waarbij paus Franciscus over dit thema heeft gesproken, nodigt hij ons uit om ons nog meer te verdiepen in ‘het mysterie van barmhartigheid’ (MV, 2). Bovendien probeert de paus ons bewust te maken van onze verantwoordelijkheid om dit geschenk van barmhartigheid, dat God ons altijd van harte wil geven, door te geven aan anderen. Hij toont Jezus als het ‘gezicht van de barmhartigheid van de Vader,’ sterker nog: als het beeld van de barmhartigheid van de Vader bij uitstek.

De heiligverklaring van Moeder Teresa, die de paus tijdens het Jubeljaar wil laten plaatsvinden, is een mooie gelegenheid om haar voorbeeld en de boodschap van Gods tedere en barmhartige liefde onder de aandacht te brengen van christenen en van allen die haar zien als ‘drager’ van die liefde. Dat is precies wat *Een hart om lief te hebben* probeert te doen.

Hoewel elke heilige, althans op de een of andere manier, een ‘hei-

lige van barmhartigheid' genoemd kan worden, kunnen wij ons toch afvragen waarom Gods voorzienigheid Moeder Teresa heilig laat verklaren tijdens dit speciale jaar. Welke boodschap heeft deze bijzondere 'heilige van tedere en barmhartige liefde' de wereldwijde kerk – en zelfs allen daarbuiten – te bieden wat betreft het thema van barmhartigheid, dat het leidmotief is van de leer en het leven van de paus? Er is een bijzondere overeenkomst tussen de speciale aandacht en liefde die paus Franciscus heeft voor degenen aan de 'uiterste randen van het menselijk bestaan' en Moeder Teresa's keus om vooral de allerarmsten te dienen. Zij begreep dat tederheid en medeleven de belangrijkste eigenschappen van de naastenliefde zijn. Jezus wilde dat zij die 'op zich nam' om ze uit te dragen (gekend en ervaren te laten worden) aan de allerarmsten. Zij spoorde haar volgelingen bijvoorbeeld aan om 'naar de armen te gaan met tederheid en de armen te dienen met tedere en medelevende liefde'. Dit is het 'dragen' van de liefde van Jezus, die – daarvan was zij absoluut overtuigd – 'ieder van ons teder liefheeft met barmhartigheid en medeleven'

In lijn met de pauselijke uitnodiging aan ons in *Misericordiae Vultus* om 'de fysieke werken van barmhartigheid te herontdekken' en om de 'geestelijke werken van barmhartigheid niet te vergeten' (MV, 15), is de heiligverklaring van Moeder Teresa een uitgelezen gelegenheid om zowel haar lessen op het gebied van barmhartige liefde, als de manier waarop zij deze lessen in haar dagelijks leven in de praktijk bracht, te tonen.

Er wordt vaak gezegd dat 'daden meer zeggen dan woorden'; dit is een boek dat vooral gaat over de daden van Moeder Teresa. Door haar eigen woorden, en door de blik van directe ooggetuigen, komt zij naar voren als een icoon van tedere en barmhartige liefde, een weerspiegeling van Gods barmhartigheid voor vandaag, vooral voor de allerarmsten.

Ik hoop dat het voorbeeld van deze 'Heilige van Barmhartigheid' ons zal aanmoedigen om onze eigen relatie met de God van tedere en barmhartige liefde te verdiepen. Ik hoop dat de woorden en daden van Moeder Teresa ons inspireren om deze liefde uit te

dragen aan onze broeders en zusters, vooral aan hen in de grootste noden, de materiële of geestelijke allerarmsten.

Fr. Brian Kolodiejchuk, MC*

Postulator

* MC = Missionaris van Naastenliefde

Inleiding

Het leven van Moeder Teresa (1910-1997) biedt ons, zoals het leven van veel heiligen, zicht op een in de praktijk gebrachte theologie. Haar geschriften en toespraken bevatten geen uitgebreide uitleg van de betekenis van barmhartigheid. We vinden daarin wel een rijke bron van informatie over de geestelijkheid van barmhartigheid en medeleven, zoals zij die persoonlijk ervaren en in de praktijk gebracht heeft in haar dienstbaarheid aan anderen. De vele en zeer concrete manieren om barmhartig te zijn, die door Moeder Teresa en haar volgelingen zijn voorgeleefd, hebben zelfs in de seculiere wereld de aandacht getrokken.

Het is frappant dat Moeder Teresa het woord barmhartigheid niet vaak heeft gebruikt in haar gesproken of geschreven teksten. Zij begreep echter dat zij zelf iemand was die Gods barmhartigheid voortdurend nodig had, niet alleen in algemene zin als zondaar die vergeving nodig heeft, maar ook vooral als zwak en zondig mens die dagelijks volledig afhankelijk was van Gods liefde, kracht en medeleven. Jezus had haar dit feitelijk zelf verteld toen Hij haar uitnodigde om de Missionarissen van Naastenliefde te stichten. *'Ik weet dat jij de minst bekwame persoon bent, zwak en zondig, maar juist daarom wil Ik jou gebruiken, voor mijn glorie!'* Dit was de existentiële

ervaring van Moeder Teresa, die zo diep in haar hart geworteld was dat haar gezicht en houding tegenover anderen deze uitstraalden. Zij meende dat de armen – net zoals zijzelf – voortdurend Gods liefde, medeleven, zorg en tederheid nodig hadden. Zij kon zich gemakkelijk inleven in alle andere mensen en sprak hen aan met ‘mijn zuster, mijn broeder’. Haar ervaring dat zij in Gods ogen ‘behoefstig was’, leidde ertoe dat zij zichzelf zag als een van de armen.

Paus Franciscus vertelt ons dat de etymologische betekenis van het Latijnse woord voor barmhartigheid – *misericordia* – ‘*miseris cor dare* is, om “het hart aan de ellendigen” te geven, aan hen die in nood verkeren, aan hen die lijden. Dit is wat Jezus deed: Hij opende zijn hart voor de ellende van de mensen.’¹

Daarom heeft barmhartigheid betrekking op zowel het innerlijk als het uiterlijk: de innerlijke beweging van het hart – het gevoel van medeleven – om daarna, zoals Moeder Teresa het graag noemde, ‘liefde om te zetten in daden’.

In *Misericordiae Vultus* (de officiële bul met de afkondiging van het Buitengewoon Jubeljaar van Barmhartigheid) zegt paus Franciscus dat barmhartigheid de ‘fundamentele wet is die in het hart van iedereen die oprecht in de ogen van zijn broeders en zusters op het levenspad kijkt, aanwezig is’.² Hij zegt dat het zijn wens voor het komende jaar is dat het ‘doorweekt is in barmhartigheid, zodat we naar elke man of vrouw toe kunnen gaan om de goedheid en tederheid van God te brengen’.³

Dit idee impliceert dat onze houding er niet een is van ‘staan boven’, waarbij we onszelf als het ware beschouwen als superieur aan degenen die wij dienen, maar dat we onszelf zien zoals we zijn: op de een of andere manier *een van* de armen, *geïdentificeerd met* hen, op de een of andere manier verkerend in dezelfde staat. En dit moet uit het hart komen, want het begrijpen raakt ons ware zelf. Moeder Teresa is een prachtig voorbeeld van dit principe.

Emeritus paus Benedictus wijst de bron van deze houding aan in *Deus Caritas Est*: ‘Praktische werken zullen altijd onvoldoende zijn, tenzij die zichtbaar uitdrukking geven aan de liefde voor de

mens, een liefde die gevoed wordt door een ontmoeting met Christus.⁴ Het was inderdaad een ontmoeting met Christus die leidde tot de nieuwe missie van Moeder Teresa, buiten de veilige muren van haar kloosterleven. Jezus zelf heeft haar geroepen om zijn liefde en medeleven te zijn voor de allerarmsten, om zijn ‘gezicht van barmhartigheid’ te zijn. Zij vertelde: ‘Ik hoorde de roepstem om alles op te geven en Hem te volgen de sloppenwijken in – om Hem te dienen in de allerarmsten.... Ik wist dat het zijn wil was en dat ik Hem moest volgen. Er was geen twijfel dat het zijn werk zou worden.’ Paus Benedictus vervolgt: ‘Mijn diepe, persoonlijke delen in de noden en het lijden van anderen wordt een delen van mijn gehele zelf met hen. Als mijn gave geen bron van vernedering blijkt te zijn, dan moet ik anderen niet alleen iets geven dat van mijzelf is, maar mijn gehele zelf. Ik moet persoonlijk aanwezig zijn in mijn gave.’⁵

Moeder Teresa belichaamde deze kunst van het geven.

‘Haar hart,’ zegt zuster Nirmala, de directe opvolgster van Moeder Teresa, ‘was zo groot als het hart van God zelf, gevuld met liefde, affectie, medeleven en barmhartigheid. Rijk en arm, jong en oud, sterk en zwak, geschoold en ongeschoold, heiligen en zondaars van alle naties, culturen en religies kregen een warm welkom in haar hart, omdat zij in elk van hen het gezicht van haar Geliefde – Jezus – zag.’

De heiligverklaring van Moeder Teresa is dan ook zo passend in dit Jubeljaar van Barmhartigheid. Zij belichaamde immers bij uitstek wat het betekent om gehoor te geven aan de uitnodiging van paus Franciscus aan de kerk om ‘dieper in het hart van het evangelie te treden, waar de armen Gods barmhartigheid op bijzondere wijze ervaren’.⁶ In de ontmoeting met haar hadden de armen inderdaad de gelegenheid om Gods barmhartigheid te ontmoeten. Ze ontmoetten namelijk een persoon die liefhad, die zorgde, die medeleven had en de kunst verstond om hun pijn en hun lijden te begrijpen. In haar gerimpelde gezicht hadden de armen – en allen die haar ontmoetten – de gelegenheid om het liefdevolle en medelevende gezicht van de Vader voor ons te zien. Ze wisten dat zij

begrip had voor hen, dat zij één was met hen. Op 21 december 1948 – de dag waarop zij voor het eerst de sloppenwijken van Calcutta⁷ binnenging, om haar missie bij de allerarmsten te beginnen – schreef zij in haar dagboek:

In de Agamuddinstraat kwam ik een aantal kinderen tegen met akelige wonden – Er kwam een oude vrouw dicht bij me staan – ‘Jij Moeder, jij grote Moeder bent een van ons geworden – voor ons – wat een wonder – wat een opoffering.’ Ik zei haar dat ik blij was om een van hen te zijn – en dat één ik ook. Om de verdrietige en door lijden gekwelde gezichten van sommigen van hen te zien oplichten – omdat Moeder is gekomen – dat maakt [het] al met al de moeite waard.⁸

Men noemt de concrete uitingen van barmhartigheid, zoals geopenbaard in het evangelie, wel de lichamelijke en geestelijke werken van barmhartigheid. Zoals paus Franciscus zegt in MV:

Jezus leert ons deze werken van barmhartigheid kennen in zijn prediking, opdat we weten of we wel of niet als zijn leerlingen leven. Laat ons deze fysieke werken van barmhartigheid herontdekken: de hongerigen te eten geven, de dorstigen te drinken geven, de naakten te kleden, de vreemdelingen te verwelkomen, de zieken te genezen, de gevangenen te bezoeken en de doden te begraven. En laten we ook de geestelijke werken van barmhartigheid niet vergeten: raad te geven aan de twijfelaars, de onwetenden te onderwijzen, de zondaars te vermanen, troost te bieden aan de bedroefden, beledigingen te vergeven, geduldig het onrecht dat ons door anderen wordt aangedaan te verdragen en te bidden voor de levenden en de doden.⁹

In antwoord op het ‘brandende verlangen’ van de paus ‘dat de christenen gedurende dit Jubeljaar zullen nadenken over de fysieke en geestelijke werken van barmhartigheid’,¹⁰ toont *Een hart om lief te hebben* de theorie en de praktijk van de werken van barmhartigheid volgens Moeder Teresa. Ik hoop dat haar voorbeeld, zoals de paus schrijft, ‘ons geweten, dat te vaak afgestompt lijkt bij het zien

van armoede, wakker zal schudden'.¹¹ Zij heeft bijna vijftig jaar van haar leven volledig gegeven aan de zorg voor de armen en de gemarginaliseerden. Het is verbazingwekkend dat zij zich gedurende deze periode volledig heeft geïdentificeerd met de armen, die zij diende door haar eigen ervaring van ogenschijnlijk ongewenst en ongeliefd te zijn door God. Op mystieke wijze – door deze pijnlijke innerlijke ‘duisternis’ – heeft zij hun grootste armoede van ‘ongewenst, ongeliefd en veronachtzaamd zijn’ aan den lijve ondervonden. Door deze ervaring heeft zij geen wezenlijk verschil gezien tussen haarzelf en de armen voor wie zij zorgde: ‘De fysieke situatie van mijn armen, die ongewenst, ongeliefd en in de steek gelaten de straten bevolken, [is] het ware beeld van mijn eigen geestelijke leven, van mijn liefde voor Jezus, en toch heeft deze vreselijke pijn mij nooit doen verlangen dat het anders zou zijn.’

De volgende bladzijden bevatten een aantal gedachten en geschriften van Moeder Teresa waaruit blijkt hoe zij barmhartigheid en de werken van barmhartigheid zag. Er komen getuigen aan het woord die illustreren hoe zij de fysieke en geestelijke werken van barmhartigheid in de praktijk bracht. Deze anekdotes laten Moeder Teresa zien door de ogen van degenen die het dichtst bij haar stonden; ze onthullen het gezicht van barmhartigheid.

Hoe dit boek tot stand kwam en de structuur ervan

Toen de gedachte om Moeder Teresa te laten zien als een ‘icoon van tedere en barmhartige liefde’ voor het eerst opkwam, leek de meest voor de hand liggende benadering om haar te tonen ‘in actie’. Van het begin af aan was daardoor duidelijk dat het belangrijker was om haar te tonen als voorbeeld dan om haar te laten zien als leraar. Haar woorden, gekarakteriseerd door de haar kenmerkende eenvoud en diepte, krijgen de aandacht die zij verdienen. Toch was het voor dit project tegelijkertijd cruciaal om de samenhang tussen haar voorbeeld en de leer te onthullen. De authenticiteit van haar leer komt tot uiting in de authenticiteit van haar leven. Op die manier zijn haar lessen woorden van wijsheid die kunnen

dienen als een manier van bidden en overdenking, maar ook als een aansporing tot actie, een oproep tot navolging.

Een hart om lief te hebben toont het dagelijks leven van Moeder Teresa, haar doen van ‘gewone dingen met uitzonderlijke liefde’, vanuit het unieke perspectief van degenen die het dichtst bij haar stonden. De getuigenverklaringen die afgelegd zijn tijdens het proces van de heiligverklaring van Moeder Teresa waren sterke voorbeelden die nog meer kracht zouden geven aan haar leer. Omwille van de authenticiteit zijn de anekdotes en verhalen die in dit boek worden verteld zo min mogelijk bewerkt, hoewel het duidelijk is dat het Engels [van waaruit in deze uitgave naar het Nederlands is vertaald] van sommigen van de getuigen niet de moedertaal is. Op deze manier blijft de opmerkelijke invloed die zij had op de ooggetuigen bewaard.

In dit boek worden de zeven fysieke en zeven geestelijke werken van barmhartigheid afzonderlijk beschreven. Bij elk van deze werken wordt een korte inleiding gegeven op Moeder Teresa’s kijk op deze geestelijke en fysieke werken, gevolgd door een selectie van citaten uit haar geschriften (brieven aan de zusters, aan andere leden van haar religieuze familie, aan Medewerkers en vrienden; en vermaningen en instructies aan haar zusters, openbare optredens en toespraken en interviews). Vervolgens is er een rijke selectie aan verklaringen opgenomen van mensen die jarenlang met haar hebben samengewerkt: ofwel in het dagelijks contact ‘onder hetzelfde dak’, zoals haar zusters of andere leden van haar religieuze familie; ofwel van mensen die op een andere manier met haar samenwerkten, zoals in het geval van Medewerkers, vrijwilligers of vrienden. Deze ooggetuigen waren in de bevoorrechte positie dat ze haar ontmoetingen met de armen en met de vele anderen van dichtbij konden zien. Sommige verhalen zijn verslagen uit de eerste hand over hoe zij omging met de persoon die het verhaal vertelt. Andere verhalen getuigen over hoe zij omging met een andere persoon of een andere groep.

Tot slot is er een kort gedeelte opgenomen met reflectievragen en

een gebed, bedoeld om ons aan te zetten meer open te staan voor Gods barmhartigheid in ons eigen leven. En om, naar het voorbeeld van Moeder Teresa, meer open te staan voor het uitdragen van die barmhartigheid aan onze broeders en zusters. De vragen zijn bedoeld om 'ons geweten dat te vaak afgestompt lijkt bij het zien van armoede, wakker te schudden',¹² zoals paus Franciscus ons aanspoort te doen. Ik hoop dat elk van ons met nederigheid, volzaamheid en vrijgevigheid gehoor zal geven aan deze oproep. Om de privacy van de betrokkenen te waarborgen, wordt slechts een korte beschrijving gegeven van de getuigen en wordt de volledige naam van de persoon niet genoemd (met uitzondering van een aantal zusters uit de eerste groep van twaalf die zich bij Moeder Teresa had aangesloten).

Deze beschrijvingen vindt u terug in de noten aan het eind van dit boek. Op deze manier wordt de vereiste vertrouwelijkheid behouden, terwijl wij tegelijkertijd de tekst helder houden en de rijke erfenis van de woorden en het voorbeeld van Moeder Teresa kunnen delen met een groter publiek.

Fr. Brian Kolodiejchuk, MC
Postulator

Iedereen kent Moeder Teresa om haar tomeloze inzet voor de allerarmsten, haar daadkracht waarmee ze miljoenen mensen geïnspireerd heeft. In dit boek zijn veel nog niet eerder gepubliceerde teksten van haar gebundeld, aangevuld met uitspraken over haar van mensen die dicht om haar heen stonden. Moeder Teresa deelt haar diepe en toegankelijke wijsheid over hoe we meelevend en barmhartig kunnen zijn in het gewone dagelijkse leven.

De tekstredactie en het voorwoord zijn verzorgd door Brian Kolodiejchuk, de officiële aanvrager van de heiligverklaring van Moeder Teresa. In zijn voorwoord schrijft hij: 'Ik hoop dat de woorden en daden van Moeder Teresa ons inspireren om deze liefde uit te dragen aan onze broeders en zusters, vooral aan hen in de grootste nood, de allerarmsten.'

NUR 712
ISBN 978-90-435-2762-0

9 789043 527620 >

www.kok.nl